

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
u.s.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar *Förordning om nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare* (dnr U2025-00157)

Linköpings universitet (LiU) har beretts tillfälle att yttra sig över förslaget till *Förordning om nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare* (dnr U2025-00157) och lämnar följande synpunkter.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis har LiU följande synpunkter på remissen:

- LiU *tillstyrker* att lärare och förskollärare som saknar behörighetsgivande examen kan delta i kompetensutveckling.
- LiU *tillstyrker* införandet av ytterligare en meriteringsnivå som minskar det stora gapet mellan nivå 1 och 2 i det tidigare förslaget.
- LiU *avstyrker* förslaget till 5 § om meriterande utbildning.
- LiU *anser* att pedagogik, pedagogiskt arbete, didaktik och utbildningsvetenskap är ämnen som är centrala för stärkande av lärare yrkeskompetens och behöver ingå i ett professionsprogram för lärare och förskollärare.
- LiU *avstyrker* att 22,5 hp måste ligga på avancerad nivå för meriteringsnivå 2 och kravet på examen på avancerad nivå för meriteringsnivå 3
- LiU *anser* att högskolepoäng på såväl grundläggande som avancerad nivå ska räknas som meriterande och att inte ett specifikt antal högskolepoäng ska vara vikta för avancerad nivå.
- LiU *avstyrker* förslaget på krav på examen för nivå 3.
- LiU *anser* att kravet på nivå 3 bör vara 60 hp, utan krav på examen.
- LiU *avstyrker* att kraven för meriteringsnivå 1, 2 och 3, såväl kurser som yrkeserfarenhet, måste ha genomförts efter den behörighetsgivande examen. Förslaget riskerar att missgynna en väsentlig del av rekryteringsbasen för Sveriges lärarförsörjning.

- LiU *anser* att formuleringen istället för ”efter den behörighetsgivande examen” bör vara ”utöver den behörighetsgivande examen” för meriteringsnivåerna 1, 2 och 3.
- LiU *tillstyrker* avsaknaden av krav på specifik ordningsföljd för meriteringsnivå 4.
- LiU *tillstyrker* att deltagande i praktiktäta forskning ska vara meriterande för nivå 2.
- LiU *anser* att praktiktäta forskning bör vara meriterande även för nivå 3.

2-3 § Nationell struktur för kompetensutveckling

- LiU *tillstyrker* att lärare och förskollärare som saknar behörighetsgivande examen kan delta i kompetensutveckling.

LiU framhåller att sådan kompetensutveckling framförallt bör fokusera på utbildning som kan leda till behörighet. Flera lärosäten har tagit fram sådana fristående kurser inom ramen för det tidigare projektet ”Fler vägar in i läraryrket”.

4 § Fyra meriteringsnivåer

- LiU *tillstyrker* införandet av ytterligare en meriteringsnivå som minskar det stora gapet mellan nivå 1 och 2 i det tidigare förslaget.

5 § Meriterande utbildning

- LiU *avstyrker* förslaget till 5 § om meriterande utbildning.
- LiU *anser* att pedagogik, pedagogiskt arbete, didaktik och utbildningsvetenskap är ämnen som är centrala för stärkande av lärare yrkeskompetens och behöver ingå i ett professionsprogram för lärare och förskollärare.

Den föreslagna uppräknigen ”ämnen, ämnesdidaktik, kognitionsvetenskap, specialpedagogik eller ledarskap” blandar huvudområden (som är möjliga att ta ut en generell examen i) och kursinnehåll (som skulle kunna vara del i ett helt andra huvudområden än de som räknas upp här). Denna blandning av olika nivåer i uppräknigen gör den mycket svår att tillämpa.

Uppräknigen är därtill mycket snäv och visar endast på ett begränsat antal ämnen som är relevanta för att utveckla lärares och förskollärares yrkeskompetens och stärka professionernas vetenskapliga grund.

Ett exempel är området ”utvärdering och utvecklingsarbete” som föreslås tas bort från lärarutbildningarna i SOU 2024:81. Utredarnas argument för att ta bort det ur utbildningarna beskrivs ”Utredningen anser att detta är ett område som lärare och förskollärare med fördel kan ta del av senare i yrkeslivet när de fått praktisk erfarenhet av lärararbete. Därför kan det tonas ner under lärarutbildningen.” (s 307) Om detta ska kunna göras inom ramen för

professionsprogrammet, vilket verkar vara utredningens avsikt, måste ämnena som kan ingå som meriterande utbildning breddas.

Ett ytterligare problem är den uppdragsutbildningskurs om 7,5 hp som syftar till att vidareutveckla och stärka lärares och förskollärares undervisningsskicklighet. Denna kurs kommer inte att kunna ingå i något av de områden som pekas ut i föreslagna 5 §, och kommer därmed enligt förslaget till snäva skrivning i denna paragraf inte att vara meriterande. Men om områdena pedagogik, pedagogiskt arbete, didaktik och utbildningsvetenskap fanns med, skulle kursen kunna ingå där.

6-9 § Villkor för meriteringsnivåerna

Avancerad nivå för nivå 2 & 3

- LiU *avstyrker* att 22,5 hp måste ligga på avancerad nivå på meriteringsnivå 2 och kravet på examen på avancerad nivå för meriteringsnivå 3
- LiU *anser* att högskolepoäng på såväl grundläggande som avancerad nivå ska räknas som meriterande och att inte ett specifikt antal högskolepoäng ska vara vikta för avancerad nivå.

Enligt förslaget ska hälften av poängen för nivå 2 vara på avancerad nivå, och på nivå 3 leder kravet på examen om 60 hp på avancerad nivå till minst 30 hp på avancerad nivå. Detta medför flera konsekvenser.

Kravet på avancerad nivå *smalnar in högst betydligt vilka ämnen som är möjliga för lärare att meritera sig inom*. Det kommer till exempel vara ytterst få lärare som är behöriga till kurser i kognitionsvetenskap på avancerad nivå, då sådana kurser kräver genomförda kurser inom huvudområdet på grundläggande nivå. Däremot skulle lärare vara behöriga till kurser i kognitionsvetenskap på grundläggande nivå, som skulle kunna stärka lärares yrkeskompetens.

Grundlärare som i sin utbildning har flera ämnen, kommer inte vara behöriga i något av sina ämnen på avancerad nivå. Det är inte ens säkert att gymnasielärare kommer vara behöriga i sina ämnen i kurser på avancerad nivå. I många ämnen är kurserna på avancerad nivå specialiserade inom en begränsad del av ämnet, medan en ämneslärare har läst många poäng i ämnet brett för att kunna täcka hela gymnasiets ämnesinnehåll.

LiU menar därför att kravet på så många poäng på avancerad nivå kommer högst påtagligt att försvåra för många lärare att kunna förstärka sin yrkeskompetens på det sätt som är avsett inom professionsprogrammet. Särskilt om den föreslagna formuleringen av 5§ kvarstår.

Examen för nivå 3

- LiU *avstyrker* förslaget på krav på examen för nivå 3.
- LiU *anser* att kravet på nivå 3 bör vara 60 hp, utan krav på examen.

Kravet på akademisk examen på avancerad nivå om minst 60 hp är nytt i förslaget. LiU avstyrker detta förslag då kravet på examen i sig inte leder till stärkt yrkeskompetens, samtidigt som det medför flera negativa konsekvenser:

- Kravet på examen kommer att snäva in de områden som en lärare kan meritiera sig i inom ramen för professionsprogrammet. För att kunna få ut en examen måste merparten av studierna vara inom ett och samma huvudområde. Det försvårar att lärare förstärker sin yrkeskompetens på bredden.
- Kravet på examen innebär att högskoleförordningens examensmål för generella examina måste uppfyllas. För att detta ska kunna göras behöver kurser byggas med en genomtänkt progression inom ett huvudområde, så att lärosätet kan garantera att alla examensmål täckts för den som har klarat alla ingående kurser. Professionsprogrammet är däremot tänkt att bestå av utbildningar såväl inom lärosätenas ordinarie utbud som uppdragsutbildning. Att få in dessa i en och samma progression och garantera examensmål låter sig inte göras. Uppdragsutbildning riskerar då ligga helt utanför denna och därmed ökar kravet ytterligare på omfattningen av lärarnas studier för att uppnå nivå 3.
- Kravet på examen omöjliggör att deltagande i praktisknära forskning räknas in i nivå 3.
- Sammantaget gör ovanstående att skillnaden mellan nivå 2 och nivå 3 i realiteten blir större än vad de ser ut att vara.

Tidsaspekten för nivå 1, 2 & 3

- LiU *avstyrker* att kraven för meriteringsnivå 1, 2 och 3, såväl kurser som yrkeserfarenhet, måste ha genomförts *efter* den behörighetsgivande examen. Förslaget riskerar att missgynna en väsentlig del av rekryteringsbasen för Sveriges lärarförsörjning.
- LiU *anser* att formuleringen istället för ”*efter* den behörighetsgivande examen” bör vara ”*utöver* den behörighetsgivande examen” för meriteringsnivåerna 1, 2 och 3.
- LiU *tillstyrker* avsaknaden av krav på specifik ordningsföljd för meriteringsnivå 4.

LiU framhåller vikten av att professionsprogrammet inte utformas så att det missgynnar grupper som yrkesväxlar senare i livet genom t ex VAL eller KPU. Inom viktiga lärargrupper som t ex ämneslärare i STEM-ämnena går många en annan väg än de långa lärarprogrammen. Kravet på att meriteringen ska ligga efter lärarexamen missgynnar dessa grupper och riskerar att försvåra rekryteringen av STEM-lärare.

LiU är starkt kritisk till förslaget att all meritering måste ligga efter lärarexamen. LiU menar att fokus måste vara på stärkt yrkeskompetens och stärkt undervisningskvalitet. Det relevanta för undervisningens kvalitet måste vara vilken

kunskap och förmåga läraren besitter, inte när eller i vilken ordning denna kunskap har inhämtats. Det finns inga belägg för att tiden för när en utbildning eller erfarenhet har uppnåtts påverkar utfallet i form av stärkt undervisningskvalitet.

Även avsaknaden av samma krav på ordningsföljd för att uppnå meriteringsnivå 4 (där ingen tidsaspekt finns) visar att förslaget inte bygger på något övertygande argument för att ordningen har en avgörande betydelse. Kunskap måste värderas likvärdigt oavsett när en kurs läses. Det blir inte rättssäkert om vissa deltagare i en och samma reguljära kurs får räkna den som meriterande i professionsprogrammet, medan andra, som har uppnått exakt samma lärandemål, inte får räkna in det för att det ligger före deras lärarexamen. Den typen av rättsosäkerhet undergräver professionsprogrammets legitimitet.

Förslaget utgår från antagandet att alla lärarstudenter går den traditionella vägen lång lärarutbildning- introduktionsperiod – lärartjänst. Många går dock betydligt krokigare vägar: yrkesväxlar senare i livet, har lärarerfarenhet innan de påbörjar lärarutbildningen, har gått pedagogiska kurser innan lärarexamen etc. Dessa grupper är inga ”små undantag”. De utgör väsentlig rekryteringsbas för Sveriges läraryrke och de riskerar att missgynnas i förslagets nuvarande utformning där bara det som ligger efter lärarexamen räknas.

Det finns ingen nationell statistik över fördelning mellan de olika vägarna att bli lärare. I LiU:s remissvar om professionsprogrammet hösten 2024 visade LiU på vikten av dessa olika vägar för Sveriges läraryrke i allmänhet och lärare i STEM-ämnen i synnerhet (LiU remissvar U2024-01380).

Det råder stor brist på behöriga lärare inom STEM-ämnena och för att klara det behovet behöver det vara attraktivt att yrkesväxla från t ex ingenjör till lärare. Då kan vi inte samtidigt skapa professionsprogram som missgynnar de grupper som kommer en annan väg in i läraryrket, en väg som för ämneslärare inom STEM-ämnena är mer huvudväg än undantag. Det vore också kontraproduktivt i relation till de satsningar som görs kopplat till försöksverksamheten med förkortad KPU, där fokus är just på att ge ökade möjligheter till yrkesväxling.

I SOU 2024:81 framgår även att utredaren bedömer att dessa alternativa vägar kommer öka framöver och ”spela en ännu viktigare roll i framtiden, när behörighetskraven för lärarutbildningarna skärps” (SOU 2024:81, s 240). Det är centralt att de olika reformerna som nu genomförs samtidigt, samspelar med varandra och inte motverkar varandra.

Om formuleringen ”*utöver behörighetsgivande examen*” används istället för nivå 1, 2 och 3, så försäkras man sig om att kurser som har räknats in i lärarexamen inte ingår. Det vill säga att den som har tagit sin masterexamen för att få behörighet till KPU inte kan räkna in densamma i sitt professionsprogram. Det är rimligt, då de studierna är att jämföra med ämnesstudierna i ett längre lärarprogram, och programmet bör ge de två grupperna lika förutsättningar, och inte gynna någon av de två. Samtidigt ger man möjlighet till alla lärare, oavsett utbildningsväg, att tillgodoräkna sig de meriter man faktiskt har genomfört för att stärka sin yrkeskompetens, oavsett i vilken ordning de genomförts.

Praktiknära forskning för nivå 2 & 3

- LiU *tillstyrker* att deltagande i praktiknära forskning ska vara meriterande för nivå 2.
- LiU *anser* att praktiknära forskning bör vara meriterande även för nivå 3. Genom att ta bort kravet på examen på nivå 3 skulle praktiknära forskning kunna ges samma värde på nivå 3 som nivå 2. Vilket vore logiskt med tanke på att högskolepoäng uppnådda på en lägre nivå också räknas in på en högre nivå.

13 § Skolverkets bemyndigande

LiU tillstyrker att Skolverket får bemyndigande att meddela föreskrifter om vad som krävs för att uppnå meritering. LiU vill dock framhålla att högre utbildning inte ligger inom Skolverkets ansvars- eller kompetensområde. Slutligen vill LiU också framhålla vikten av att Skolverket samråder med lärosätena i transparenta processer.

Handläggningen av beslutet

Beslut om detta yttrande har fattats av dekan Håkan Löfgren efter föredragning av prodekan Anna Johnsson Harrie. I beredningen har deltagit utbildningsledarna Hannah Grankvist, Helena Loborg, Helena Köhler och Sofia Kvist Lindholm. Samråd har genomförts med föreståndare för LiU Skolsamverkan Ulla Kerren och föreståndare för LiU Uppdragsutbildning Erica Byström, samt med företrädare för Studentkåren för Utbildningsvetenskap och filosofisk fakultet, StuFF.

Håkan Löfgren
dekan, Utbildningsvetenskap

Anna Johnsson Harrie
prodekan för grundutbildning,
Utbildningsvetenskap

Sändlista:

Utbildningsdepartementet: u.remissvar@regeringskansliet.se,
u.s.remissvar@regeringskansliet.se

Prefekter UV

StuFF

Dokument- och arkivenheten